

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ, Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

1. Σκοποί και στόχοι

Γιατί φιλοσοφικός λόγος

Το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών της Γ΄ Λυκείου αποτελεί την κορύφωση και την ολοκλήρωση μιας μακράς παρουσίας του μαθήματος σε όλες τις προηγούμενες τάξεις Γυμνασίου και Λυκείου. Μαθητές και μαθήτριες κλήθηκαν να γνωρίσουν τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, όπως αυτός αποτυπώνεται σε γραπτά του μνημεία. Στην αρχή (στο Γυμνάσιο) μέσα από επιλεγμένα μεταφρασμένα κείμενα και σταδιακά, καθώς μαθαίνουν τη γλώσσα του, μέσα από τα πρωτότυπα κείμενα. Παράλληλα, γνώριζαν και άλλες εκφάνσεις του πολιτισμού αυτού μέσα από την ιστορία και την τέχνη, ακόμη και τα μαθηματικά! Ενώ στην καθημερινότητά τους, μαθήτριες και μαθητές, καθηγητές και καθηγήτριες, έχουν περπατήσει δίπλα σε υλικά μνημεία αυτής της αρχαιότητας, πλάι σε ναούς, θέατρα, γυμναστήρια, κι όχι μόνο στην Ακρόπολη, αλλά ακόμη και σε μια στοίβα από λίθους σ' ένα χωράφι.

Σκοπός του μαθήματος δεν είναι η απλή πληροφόρηση για κάποια εξαιρετικά γεγονότα και επιτεύγματα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, όπως είναι η γραμματεία του, ούτε η μηχανική αποστήθισή τους για την εξεταστική αναπαραγωγή τους. Η αρχαιογνωσία, οι ήδη κεκτημένες γνώσεις για την ελληνική Αρχαιότητα, μπορεί και επιβάλλεται να συμβαδίσει με την αρχαιογλωσσία. Η εκμάθηση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας δεν είναι μια αυτόνομη μαθησιακή διαδικασία, ούτε έχει μόνο γλωσσικό προσανατολισμό: βρίσκει το πλήρες της νόημα, όταν προσφέρει, κατά το δυνατόν, άμεση πρόσβαση στον λόγο των Αρχαίων Ελλήνων: στα κείμενα που μνημειώνουν γλωσσικά τους τρόπους με τους οποίους αντιλήφθηκαν και έζησαν τη ζωή τους και που αποτελούν τα ίδια εύγλωττα μνημεία του πολιτισμού τους, μια προνομιακή δίοδο, για να κατανοήσουμε τους αρχαίους ανθρώπους, τις ιδέες και τα έργα τους.

Πρόκειται για μια κατανόηση που γίνεται από εμάς σήμερα, καθώς προσπαθούμε να αντιληφθούμε την ύπαρξή μας και να προσδιορίσουμε τη θέση της μέσα στη σύγχρονη πραγματικότητα. Και έχουμε λόγους να πιστεύουμε ότι η σχέση μας με το παρελθόν (ο αρχαίος κόσμος είναι μία από τις κύριες συνιστώσες αυτού του παρελθόντος) είναι ή μπορεί – μέσω της παιδείας – να αποβεί δημιουργική: τα αρχαία κείμενα, ως παραδείγματα ποιητικού, στοχαστικού ή επιστημονικού λόγου, τροφοδοτούν διαρκώς τη σκέψη μας και

μπορούν να συμβάλουν καταλυτικά αφενός στον τρόπο που κατανοούμε το δικό μας παρόν και αφετέρου στην ανανέωση των αναγνωστικών πρακτικών μας.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες αποκτούν γνώση του ιστορικού και πολιτισμικού πλαισίου των κειμένων και μαθαίνουν να κατανοούν τις ιδέες στα συμφραζόμενά τους, ενώ ταυτόχρονα μπορούν να αξιοποιήσουν και να δοκιμάσουν αυτές τις ιδέες για τον δικό τους αναστοχασμό και τις δικές τους αναγνώσεις. Διαβάζοντας, για παράδειγμα, την *Πολιτεία* ή τα *Ηθικά Νικομάχεια*, ερμηνεύοντας σημαντικά κείμενα και αναλύοντας θεμελιώδεις έννοιες, ανοιγόμαστε μεθοδικά και ελεύθερα σε έναν ολόκληρο κόσμο σημασιών και πρακτικών και επιχειρούμε να κατανοήσουμε ιδέες και αξίες του τότε και να τις δοκιμάσουμε ως σημεία αναφοράς για την κατανόηση και τη βίωση του σήμερα, στη σχέση μας με τον εαυτό μας και με τον κόσμο, στην ηθική και την πολιτική πράξη.

Μία κατηγορία κειμένων της αρχαίας ελληνικής γραμματείας που κατεξοχήν θέτουν ερωτήματα για τα παραπάνω ζητήματα είναι τα φιλοσοφικά κείμενα. Δεν είναι τα μόνα! Παρόμοια ερωτήματα ενυπάρχουν, κάποτε ενδιάθετα, κάποτε ρητά εκφρασμένα, σε πολλών γραμματειακών ειδών έργα: στην επική και λυρική ποίηση, στο δράμα, στην ιστοριογραφία και στη ρητορική. Μέσα από τέτοια έργα οι μαθητές και οι μαθήτριες γνώρισαν τα πέντε προηγούμενα χρόνια ουσιώδεις πτυχές του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού και εξοικειώθηκαν με τη γλώσσα του. Γι' αυτό και είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι και προετοιμασμένες, έχοντας πρόσθετες γνώσεις και από άλλα μαθήματα (όπως η Ιστορία, η Νεοελληνική Λογοτεχνία, η Νεοελληνική Γλώσσα/Εκθεση-Εκφραση, η Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή και η Πολιτική Παιδεία, τα Θρησκευτικά και, βέβαια, η Φιλοσοφία), να προχωρήσουν στην επαφή τους με ένα ξεχωριστό γραμματειακό είδος και να προσεγγίσουν ένα από τα κορυφαία επιτεύγματα του αρχαίου πολιτισμού, τον αρχαίο φιλοσοφικό λόγο. Πρόκειται για κείμενα γραμμένα με ποικίλους τρόπους, κάποιοι από τους οποίους είναι ήδη γνωστοί: ποιητικός και μεταφορικός λόγος, ρητορικοί τρόποι, επιστολικό ή αφοριστικό ύφος, διάλογος και, πιο συχνά, συστηματική πραγματεία που αναλύει το θέμα της μεθοδικά (με συλλογισμούς και επιχειρήματα).

Επομένως, η επιλογή του αρχαίου φιλοσοφικού λόγου στο τέλος της σχολικής πορείας των μαθητών και των μαθητριών είναι εύλογη, γιατί αυτός αποτελεί συνέχεια, επεξεργασία και εμπάθυνση σε θέματα που τους είναι ήδη γνωστά, στην αρχαιοελληνική ή και τη σύγχρονη διάστασή τους. Παράλληλα, η επιλογή αυτή είναι αναγκαία για την επίτευξη του μορφωτικού ανθρωπιστικού σκοπού του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών, δηλαδή να προσφερθεί η κατά το δυνατόν πληρέστερη εικόνα του αρχαίου πολιτισμού. Από μια τέτοια εικόνα δεν μπορεί να λείπει αυτό που οι ίδιοι οι αρχαίοι Έλληνες έφτασαν να θεωρούν ως «οδηγό της

ζωής», δηλαδή η φιλοσοφία ως θεωρητική και πρακτική δραστηριότητα που μορφώνει και μεταμορφώνει τον άνθρωπο.

Η επιλογή της φιλοσοφίας νομιμοποιείται, τέλος, από την ιδιαίτερη αξία της, όχι μόνο για την κατανόηση του αρχαίου ελληνικού κόσμου, αλλά γιατί μέσα από τα κείμενά της οι μαθητές και οι μαθήτριες θα γνωρίσουν ορισμένα θεμελιώδη ερωτήματα του ανθρώπου: τι σημαίνει καλός και ενάρετος άνθρωπος και πώς θα γίνω τέτοιος; Ποια είναι η πιο κατάλληλη μορφή ζωής για μένα και για τους συνανθρώπους μου; Ποια είναι και πώς θα κατακτήσω την ευτυχία; Είμαι ελεύθερος; Ερωτήματα που – από τους Προσωκρατικούς έως σήμερα – τα θέτει κάθε άνθρωπος, κυρίως κάθε νέος άνθρωπος, και η φιλοσοφία αναλαμβάνει να τα απαντήσει.

2. Περιεχόμενα

Μέσα από τον απέραντο πλούτο της φιλοσοφικής γραμματείας δώδεκα σχεδόν αιώνων, επιλέχθηκαν κατ' ανάγκην λίγες μόνο θεματικές ενότητες, που αφορούν την περιοχή της φιλοσοφίας που χαρακτηρίζουμε ως «πρακτική φιλοσοφία»: τη συγκρότηση της κοινωνίας, τον διαμορφωτικό ρόλο της παιδείας και της φιλοσοφίας για τη διάπλαση του ανθρώπου ως ηθικού υποκειμένου και ως πολίτη (της αρχαίας πόλεως και της αρχαίας *οικουμένης*), καθώς και τις ανάλογες ηθικές και πολιτικές αρετές του. Με κορμό κείμενα των δύο μεγαλύτερων φιλοσόφων, του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, έγινε προσπάθεια να αναδειχθούν και οι τροπικότητες του φιλοσοφικού λόγου.

Οι θεματικές ενότητες είναι οι εξής:

- A. Η αντίληψη για τη φιλοσοφία και τη λειτουργία της στη διαμόρφωση του εαυτού (ανθολόγιο κειμένων)
- B. Η δημιουργία της ανθρώπινης κοινωνίας και η πολιτική αρετή (Πλάτων, *Πρωταγόρας*)
- Γ. Η παιδεία και η αναζήτηση της αλήθειας – η ανθρώπινη φύση και το χρέος του φιλοσόφου (Πλάτων, *Πολιτεία* – «η αλληγορία του σπηλαίου»)
- Δ. Ο άνθρωπος ανάμεσα στους ανθρώπους – η ηθική αρετή (Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια*)
- E. Ο άνθρωπος μέσα στην πόλη – η πολιτική αρετή και η πολιτική εξουσία (Αριστοτέλης, *Πολιτικά*)

Στ. Ο άνθρωπος στην οικουμένη – ο πολίτης του κόσμου και η επιμέλεια εαυτού
(ανθολόγιο φιλοσοφικών κειμένων από την ελληνιστική και ελληνορωμαϊκή
αρχαιότητα)

Καθεμιά από τις παραπάνω θεματικές ενότητες απαρτίζεται από κείμενα αρθρωμένα σε τέσσερις τρίπτυχες διδακτικές ενότητες. Κάθε διδακτική ενότητα συγκροτείται από ένα *Κείμενο Αναφοράς* (στο πρωτότυπο και σε μετάφραση), από ένα ή δύο *Παράλληλα Κείμενα* (σε μετάφραση) και από ένα ή περισσότερα *Κείμενα Αυτενέργειας* των μαθητών (στο πρωτότυπο).

Το *Κείμενο Αναφοράς* επιλέγεται ως αντιπροσωπευτικό για τον θεματικό άξονα της ενότητας. Στα *Παράλληλα Κείμενα* η θεματική διευρύνεται, καλύπτοντας μια ποικιλία ιστορικής αναγωγής, ειδολογικής διαφορετικότητας και ιδεολογικών διαφοροποιήσεων και αντιθέσεων. Τα *Κείμενα Αυτενέργειας*, ενταγμένα στον ίδιο θεματικό άξονα, παρουσιάζουν μια συγκεκριμένη εικόνα του θέματος.

Η διδασκαλία κάθε τρίπτυχης διδακτικής ενότητας οφείλει να αναδείξει πολυπρισματικά τον θεματικό άξονα που διαπερνά όλα τα προσφερόμενα κείμενα· εστιάζει στη συγκρότηση ενός συνεκτικού γνωστικού πυρήνα, χαρακτηριστικού για τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό.

Στα *Κείμενα Αναφοράς* διερευνώνται από την αναγνωστική κοινότητα της τάξης βασικές συνιστώσες του θέματος, ώστε οι μαθητές να προσλάβουν την ουσιαστική πρόταση του ΑΕ πολιτισμού και να την προβάλουν στο σήμερα. Οι γλωσσικές επιλογές στα κείμενα, στο βαθμό που κρίνονται καθοριστικές για τη διαύγηση της πρότασης αυτής και την κατανόησή της σε βάθος από τους μαθητές και τις μαθήτριες, αποτελούν επίσης αντικείμενο διερεύνησης.

Τα *Παράλληλα Κείμενα* αναδεικνύουν την πολυπρισματικότητα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, ο οποίος – όπως κάθε πολιτισμός – διέτρεξε εξελισσόμενος την ιστορική του πορεία μέσα σε μεταβαλλόμενα περιβάλλοντα, υπηρετώντας διαφορετικές ή και αντιφατικές ανάγκες. Συγχρόνως, αναδεικνύουν τη διαχρονικότητα των κειμένων, τα οποία συνομιλούν με κείμενα από τη νεότερη ελληνική και ξένη γραμματεία. Με την κατανόησή τους αναδεικνύεται ο διακειμενικός διάλογος και προάγεται η κριτική πρόσληψη του θεματικού κέντρου από μαθήτριες και μαθητές.

Τα *Κείμενα Αυτενέργειας* δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές και τις μαθήτριες να επιχειρήσουν την προσωπική τους ανάγνωση. Συγχρόνως, η δοκιμή αυτή εμπλουτίζει την γλωσσική τους επάρκεια στην αρχαία ελληνική γλώσσα. Ο/Η διδάσκων/-ουσα ασκεί μία διακριτική εμπυχωτική καθοδήγηση, υποδεικνύοντας και τις κατάλληλες μεθοδεύσεις – ως

διαδικασία και ως διαθέσιμη πληροφορία – στη χρήση των βοηθητικών γλωσσικών εργαλείων: Λεξικό, Γραμματική, Συντακτικό, Μετάφραση. Όλα τα κείμενα αυτενέργειας είναι στην αττική διάλεκτο.

3. Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Διαγραμματικά και συνοπτικά, όπως προκύπτει από την παρουσίαση των περιεχομένων, με την ολοκλήρωση του ΠΣ του μαθήματος οι μαθητές και οι μαθήτριες της Γ΄ Λυκείου αναμένεται:

Ως προς την κατανόηση του περιεχομένου των κειμένων

- να εντοπίζουν πληροφορίες σχετικά με το επικοινωνιακό πλαίσιο του κειμένου (πομπός, δέκτης, περιστάσεις επικοινωνίας, σκοπός της επικοινωνιακής περίπτωσης, κ.λπ.) και το νοηματικό περιεχόμενό του (πρόσωπα, χώρος, χρόνος, κοινωνικό, πολιτισμικό πλαίσιο, στοιχεία ιστορικότητας, βασικές ιδέες, επιχειρήματα κ.λπ.)
- να αξιοποιούν τις πληροφορίες που δίνονται στις εισαγωγές των θεματικών ενοτήτων για την προσέγγιση του νοηματικού περιεχομένου των κειμένων
- να εντοπίζουν τις μη οικείες λέξεις της αρχαίας ελληνικής και να αξιοποιούν στρατηγικές νοηματοδότησης των λέξεων (αξιοποίηση συμφραζομένων, αναζήτηση όρων σε λεξικά, αξιοποίηση της Γραμματικής και του Συντακτικού).

Ως προς τη δομή και οργάνωση των κειμένων

- να αναγνωρίζουν τον τρόπο οργάνωσης των κειμένων (στοιχεία συνοχής, συνεκτικότητας των κειμένων, θέματα δομής)
- να αναγνωρίζουν τη συνεισφορά του λεξιλογίου και των μορφοσυντακτικών δομών στη νοηματοδότηση του κειμένου.

Ιδιαίτερα ως προς τη δομολειτουργική προσέγγιση των κειμένων

- να αναγνωρίζουν τους κύριους όρους της πρότασης:
 - α) το υποκείμενο στην προσωπική και την απρόσωπη σύνταξη
 - β) το αντικείμενο (πλάγιες πτώσεις, απαρέμφατο, δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις)
 - γ) το κατηγορούμενο (και γενική κατηγορηματική, επιρρηματικό κατηγορούμενο)
 - δ) την κατηγορηματική μετοχή
- να αναγνωρίζουν ονοματικούς προσδιορισμούς:

- α) ομοιόπτωτους και ετερόπτωτους (πτώσεις και επιθετική μετοχή), χωρίς να διακρίνουν τα είδη τους
- να αναγνωρίζουν τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς που δηλώνουν:
 - α) χρόνο (επιρρήματα, πλάγιες πτώσεις, εμπρόθετους, χρονική μετοχή, χρονικές προτάσεις)
 - β) τόπο (επιρρήματα, πλάγιες πτώσεις, εμπρόθετους)
 - γ) αιτία (πλάγιες πτώσεις, εμπρόθετους προσδιορισμούς, αιτιολογική μετοχή, αιτιολογική πρόταση)
 - δ) σκοπό (πλάγιες πτώσεις, εμπρόθετους προσδιορισμούς, τελικές μετοχές, τελικές προτάσεις)
 - ε) προϋπόθεση (υποθετικοί λόγοι)
 - στ) άλλες επιρρηματικές σχέσεις (ποσό, αναφορά, κ.λπ.).

Ως προς την ερμηνεία

- να εξηγούν με ποιον τρόπο στα κείμενα οι γλωσσικές επιλογές (λεξιλόγιο, σύνταξη, σημεία στίξης, γραμματικές επιλογές) υπηρετούν την πρόθεση του κειμένου σε σχέση με την ιδεολογική θέση και τον κοινωνικό σκοπό που υπηρετούν
- να ερμηνεύουν λέξεις, φράσεις, προτάσεις, περιόδους του κειμένου αξιοποιώντας κειμενικά, επικοινωνιακά και ιστορικά συμφραζόμενα
- να κατανοούν την επιχειρηματολογία των κειμένων και να την αξιολογούν

Ως προς τον κριτικό στοχασμό σε σχέση με την προθετικότητα των κειμένων, το επικοινωνιακό πλαίσιο και την αποτελεσματικότητά τους

- να αντιπαραβάλλουν και να συγκρίνουν πληροφορίες και στοιχεία μεταξύ κειμένων που αναφέρονται στο ίδιο θέμα ως προς την προθετικότητα, τις ιδεολογικές θέσεις, το ύφος και την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητά τους
- να συνδέουν μεταξύ τους τα μελετώμενα πάνω σε ένα θέμα κείμενα κάνοντας διακειμενικές αναφορές, όσον αφορά τις γνώσεις που παρέχουν, τις στάσεις και τις αξίες που υποστηρίζουν
- να συνδέουν γνώσεις, στάσεις και αξίες που υποστηρίζονται στα αρχαία ελληνικά κείμενα με τη σύγχρονη πραγματικότητα, διακρίνοντας τη διαχρονική αξία των αρχαίων ελληνικών κειμένων.

Ως προς τους τρόπους αποτίμησης των αποτελεσμάτων κατανόησης των κειμένων

- να παρουσιάζουν τα αποτελέσματα των διαδικασιών κατανόησης: α) με δραστηριότητες κλειστού ή ανοικτού τύπου (π.χ. υπογράμμιση στοιχείων, συμπλήρωση κενών, διάκριση σωστού/λάθους, με σύντομες απαντήσεις, απαντήσεις σε ερωτήσεις ανοικτού τύπου κ.λπ.), β) με μετάφραση αποσπασμάτων και γ) με δημιουργικές εργασίες.

Ως προς τον αναστοχασμό για τις ακολουθούμενες πρακτικές και στρατηγικές

- να συνειδητοποιούν με (αυτο-, ετερο-) αξιολογικές, αναστοχαστικές διαδικασίες: α) τι έμαθαν, τι άλλο θέλουν ή τι άλλο χρειάζεται να μάθουν, β) τους τρόπους προσέγγισης των κειμένων που ακολούθησαν
- να αποφασίσουν αλλαγές στις ακολουθούμενες στρατηγικές, ώστε να διευρύνουν τις αναγνωστικές τους δυνατότητες.

4. Διδακτική προσέγγιση – Μεθοδολογία

Η Μεθοδολογία του μαθήματος παραμένει εν πολλοίς ίδια με όσα ορίζονται στο «Πρόγραμμα Σπουδών για τα μαθήματα Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, Νέα Ελληνική Γλώσσα και Νέα Ελληνική Λογοτεχνία της Α΄ τάξης Γενικού Λυκείου» (ΦΕΚ τ. Β΄ 1562/27-06-2011). Η κειμενοκεντρική επικοινωνιακή προσέγγιση, «η διαλεκτική σχέση γραμματειακού έργου – κοινωνίας» προτείνεται σε όλα τα φιλολογικά μαθήματα και, κατά συνέπεια, στο μάθημα της ΑΕΓ. Το αρχαίο ελληνικό κείμενο, είτε μεταφρασμένο είτε πρωτότυπο, τοποθετείται εντός των ιστορικών και κοινωνικών συμφραζομένων κατά τον χρόνο συγγραφής και κατά τον χρόνο ανάγνωσής του από τις μαθήτριες και τους μαθητές. Κατ' αυτόν τον τρόπο, τα κείμενα ως προϊόντα του πολιτισμού στον οποίο αναφέρονται, του αρχαίου ελληνικού στο μάθημα της ΑΕΓ, γίνονται σεβαστά, αλλά συγχρόνως ανοικτά σε γόνιμο διάλογο με το μαθητικό αναγνωστικό κοινό.

Στο πλαίσιο της διαλογικής προσέγγισης προτείνεται η διακειμενική προσέγγιση με τη χρήση παράλληλων κειμένων από μετάφραση.

Στο Πρόγραμμα Σπουδών του Λυκείου δίνεται έμφαση στην αξιοποίηση της παράλληλης χρήσης πρωτότυπου κειμένου με τη *μετάφρασή του*:

«Η ανάγνωση του πρωτότυπου κειμένου γίνεται εφικτή με τη βοήθεια των μεταφράσεων, ώστε μέσα από τη σύγκριση και την κριτική των μεταφραστικών επιλογών να αναδεικνύεται η σύνδεση μετάφρασης και ερμηνείας. Επίσης, οι διαφορετικές μεταφράσεις προσφέρονται για τη συγκριτική μελέτη του λεξιλογίου και των δομών της αρχαιοελληνικής και της

νεοελληνικής γλώσσας, η οποία μπορεί να έχει πολλές διδακτικές εφαρμογές: αναζήτηση συντακτικών και λεξιλογικών αντιστοιχιών και διαφορών μεταξύ των δύο γλωσσών· σύγκριση μεταξύ των διαφορετικών τρόπων προσέγγισης και νεοελληνικής απόδοσης της αρχαιοελληνικής σκέψης κ.ο.κ.».

Για τα κείμενα αναφοράς παρατίθενται δύο μεταφράσεις. Οι μαθήτριες και οι μαθητές καλούνται να τις αξιοποιήσουν, για να εμβαθύνουν στο νοηματικό περιεχόμενο του κειμένου, να προβληματιστούν για την ακρίβεια των νεοελληνικών αποδόσεων και να τις συγκρίνουν, ανιχνεύοντας την ποικιλία των μεταφραστικών επιλογών, ενδεχομένως και αστοχιών.

Στα παράλληλα κείμενα η μετάφραση γίνεται το όχημα μιας αμεσότερης πρόσβασης στο αρχαιογνωστικό κειμενικό υλικό.

Στα κείμενα αυτενέργειας η μετάφραση μετατρέπεται από δεδομένη πληροφορία σε δημιουργική διαδικασία. Αφορά συγκεκριμένο τμήμα του προς μελέτη αποσπάσματος, χωρίς να μονοπωλεί μονοσήμαντα την εκπαιδευτική πράξη και στόχευση.

Επίσης, προτείνεται η δομολειτουργική προσέγγιση του πρωτότυπου κειμένου να κινείται στο πλαίσιο της κειμενοκεντρικής προσέγγισης αφενός και στο πλαίσιο «αναγνωριστικού» γραμματισμού αφετέρου.

Οι λεξιλογικές και γραμματικο-συντακτικές επιλογές υπηρετούν λειτουργίες που σχετίζονται με τα πρόσωπα, τις πράξεις και τις περιστάσεις στις οποίες αναφέρονται. Πέρα από την παραδοσιακή περιγραφή της γλώσσας που συχνά εγκλωβίζει τους μαθητές και τις μαθήτριες στη λογική του σωστού και του λάθους, επιχειρείται οι λέξεις και οι φράσεις να προσεγγίζονται μέσα στο πλαίσιό τους χωρίς να αποκόπτονται από αυτό και από τη σημασία τους, ώστε να στρέφεται το ενδιαφέρον της διδασκαλίας στο κείμενο και στη συζήτηση για τις γλωσσικές επιλογές του συγγραφέα. Για παράδειγμα, με ποιον τρόπο διαφορετικά κειμενικά είδη πραγματώνονται με διαφορετικές γλωσσικές επιλογές, πώς διαφοροποιείται ως προς τη γλώσσα ένα φιλοσοφικό κείμενο από ένα ιστορικό ή ένα ποιητικό κείμενο.

Τα παραπάνω σημαίνουν ότι θα πρέπει να υιοθετηθούν διαφορετικές πρακτικές διδασκαλίας και εξέτασης, η οποία περιγράφεται με τα παρακάτω ενδεικτικά ερωτήματα:

- Ποιες διαφορετικές μορφές/τύποι της ίδιας λέξης χρησιμοποιούνται και πώς διαφοροποιείται η λειτουργία της λέξης μέσα στο κείμενο;
- Ποια είναι η σημασία συγκεκριμένων λέξεων στο κείμενο;
- Ποια διαφορά έχει η σημασία λέξεων που χρησιμοποιούνται και στη νεοελληνική;

- Με ποιες λέξεις αποδίδεται μια ενέργεια, ποια μορφή έχουν και ποια σημασία αποκτούν;
- Ποιες συνώνυμες ή λέξεις με παρόμοια σημασία χρησιμοποιούνται μέσα στο κείμενο;
- Για ποιον λόγο επιλέγεται ο συγκεκριμένος χρόνος ενός ρήματος;
- Πώς θα άλλαζε το νόημα της φράσης, αν άλλαζε ο χρόνος του ρήματος;
- Πώς θα άλλαζε το νόημα, αν μπορούσε να αλλάξει η έγκλιση του ρήματος;
- Για ποιον λόγο επιλέγεται συγκεκριμένη έγκλιση, π.χ. προστακτική, σε μια φράση;
- Για ποιον λόγο επιλέγεται η χρήση απαρεμφάτου ή δευτερεύουσας πρότασης;
- Τι εξυπηρετεί η επιλογή του ενικού ή του πληθυντικού αριθμού;
- Ποιες αλλαγές θα είχαμε στη φράση, αν άλλαζε το υποκείμενο από ενικό σε πληθυντικό ή αντίστροφα;
- Σε ποια περίπτωση επιλέγεται παθητική σύνταξη;
- Για ποιον λόγο αποδίδεται μια ιδιότητα σε ένα όνομα μέσω κατηγορούμενου ή ονοματικού προσδιορισμού;
- Με ποιον τρόπο προστίθενται προσδιορισμοί σε ένα ρήμα;
- Πώς θα διαμορφωνόταν μια φράση, αν αφαιρούσαμε τους προσδιορισμούς;
- Για ποιον λόγο επιλέγεται παρατακτική ή υποτακτική σύνδεση όρων;

Έχει σημασία, εφόσον επιδιώκεται η εξοικείωση των μαθητών και των μαθητριών με την ΑΕ γλώσσα, οι ερωτήσεις να αφορούν σημεία στα οποία διαφοροποιείται η νεοελληνική από την αρχαία, σε επίπεδο λεξιλογίου, μορφολογίας και συντακτικού. Έτσι, πρακτικά αξιοποιείται η σύγχρονη γλωσσική πραγματικότητα, για να προσεγγίσουμε την αρχαία στα σημεία που είναι πιο δύσκολα για τις μαθήτριες και τους μαθητές. Ακόμα, με αφετηρία τη νεοελληνική μπορεί να ζητηθεί η σύγκριση μικρών φράσεων μιας νεοελληνικής μετάφρασης με το αρχαίο κείμενο ή σύγκριση δύο διαφορετικών νεοελληνικών μεταφράσεων. Μπορούμε να ρωτήσουμε σε ποιο σημείο του αρχαίου κειμένου αναφέρεται μια φράση ή μια λέξη, εστιάζοντας σε απαρέμφατα, μετοχές, δοτικές, υποθετικούς λόγους, λέξεις ίδιες μορφολογικά αλλά με διαφορετική σημασία κ.λπ.

Τέλος, για τη διεύρυνση του προβληματισμού των μαθητών και των μαθητριών και την εμπάθυνση στο νόημα των θεματικών ενοτήτων σκόπιμο είναι να προτείνονται δημιουργικές εργασίες

5. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών έχει ως στόχο την ανατροφοδότηση των εκπαιδευτικών για τον σχεδιασμό και τον ανασχεδιασμό της διδασκαλίας τους, καθώς επίσης και την ανατροφοδότηση των μαθητών και μαθητριών ώστε να συνειδητοποιήσουν τη μαθησιακή τους πορεία. Υπό αυτή την έννοια η αξιολόγηση είναι διαρκής και μπορεί να είναι διαγνωστική, διαμορφωτική και τελική.

Όπως σε όλα τα φιλολογικά μαθήματα, εκτός από τα τυπικά κριτήρια αξιολόγησης που ορίζονται με σχετική υπουργική απόφαση (Φ251/138819/Α5 δημοσιευμένη στο ΦΕΚ τ. Β' 3807/04-09-2018), αξιοποιούνται και άλλα είδη αξιολόγησης (γραπτή, προφορική, ερευνητικές εργασίες, αυτοαξιολόγηση, ατομικός φάκελος μαθητή κ.λπ.).

Όλοι οι τρόποι αξιολόγησης πρέπει να αντιστοιχούν στα προσδοκώμενα αποτελέσματα του παρόντος ΠΣ (βλ. κεφ. 3).

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην κατανόηση των αρχαίων ελληνικών κειμένων, τόσο σε επίπεδο αναγνωριστικού γραμματισμού, όσο και σε επίπεδο ερμηνευτικού και κριτικού στοχασμού.

Η διαδικασία της ενδογλωσσικής μετάφρασης αρχαίων ελληνικών κειμένων και η λεξικογραμματική προσέγγιση αποτελούν όχι αυτοσκοπό αλλά μέσα για την κατανόηση των κειμένων σε ένα πρώτο επίπεδο, ώστε στη συνέχεια να επιχειρηθούν πιο σύνθετες στοχαστικές διαδικασίες που απαιτούν: α) σύνδεση με ιστορικο-κοινωνικά δεδομένα της εποχής, β) σύνδεση με κείμενα άλλων εποχών και πολιτισμών, σύγχρονων με τον χρόνο συγγραφής των προς εξέταση κειμένων αλλά και μεταγενεστέρων, από την ελληνική και ξένη γραμματεία, και γ) σύνδεση με τις εμπειρίες των μαθητών και των μαθητριών.

Οι γλωσσικές ασκήσεις (λεξιλογικές, μορφοσυντακτικές) πρέπει να ποικίλλουν ως προς τη μορφή (πολλαπλής επιλογής, μετασχηματιστικές, αντιστοίχισης, διάζευξης κ.ά.) και τον βαθμό δυσκολίας, ώστε να επιτυγχάνονται στόχοι διαφοροποίησης της διδασκαλίας.

Τα κείμενα αυτενέργειας σκόπιμο είναι να συνομιλούν με τα κείμενα αναφοράς.